

Czesław Rychlicki

"Storia della teologia. T. 1, Dalle origini a Bernardo di Chiaravalle", a cura di E. Dal Covolo, Roma 1995 ; "T. 2, Da P. Abelardo a Roberto Bellarmino", a cura di G. Occhipinti, Roma 1996 ; "T. 3, Da Vitus Pichler a H. de Lubac", a cura di R. Fisichella, Roma 1996 : [recenzja]

Studia nad Rodziną 3/2 (5), 168-171

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wśród postulatów z dziedziny nauki główne rozważania dotyczą konfrontacji rodziny z biotechniką, postrzegania rodziny na scenie cywilizacji miłości i życia, oraz ukazania nauki o rodzinie w świetle *Evangelium vitae*.

Postulaty z zakresu działalności prawno-politycznej to przede wszystkim program ocalenia rodziny w skali narodu, ukazanie problemów Encykliki *Evangelium vitae* na tle współczesnej polityki światowej i międzynarodowych układów społecznych, a także wpływ religii na proces twórczy. Nie pominięto też specyficznej kwestii regionalnej, dotyczącej religii i rodziny w Rosji.

I wreszcie dziedzina duszpasterska to przede wszystkim apostołstwo na rzecz życia, rola wiary i modlitwy oraz obrona życia i godności macierzyństwa, a także fundamentalna kwestia służby życiu w strukturach diecezjalno-parafialnych.

Wszystkie te kwestie omówiono zarówno w języku polskim, jak i w języku obcym, głównie angielskim. Wyjątek stanowią trzy opracowania przedstawione w języku polskim i włoskim lub hiszpańskim ze streszczeniami w języku angielskim. Dzięki tej wielojęzycznej prezentacji omawiane dzieło ma zasięg międzynarodowy. Służy dobrze popularyzacji nauki polskiej poza granicami kraju. Jest wyrazem bogatej więzi i współpracy naukowej Instytutu Studiów nad Rodziną z licznymi ośrodkami naukowymi w kraju i zagranicą.

Oddając ducha Encykliki, dzieło to daje czytelnikowi świadomość i umacnia go w przekonaniu, że:

- prawo do życia to nie tylko kwestia światopoglądu i religii, ale to przede wszystkim prawo osobiste, podstawowe i niezbywalne każdego człowieka;
- poszanowanie życia jest fundamentalną zasadą i normą kodeksu moralności, wpisana w sumienie każdego człowieka;
- miarą cywilizacji, uniwersalną, ponadczasową i obejmującą wszystkie kultury jest jej stosunek do życia;
- cywilizacja, która odrzuca słabych i bezbronnych, choćby miała wielkie osiągnięcia gospodarcze, techniczne, artystyczne i naukowe, staje się cywilizacją barbarzyńską.

Ranga przedstawionych kwestii stawia omawiane dzieło w rzędzie dzieł najbardziej wartościowych w życiu jednostki i całych społeczeństw i jako takie zasługuje bez wątpienia na najwyższą ocenę.

Zdobysław Flisowski

Storia della teologia – t.I, Dalle origini a Bernardo di Chiaravalle (a cura di E. Dal Covolo), Edizioni Dehoniane, Roma 1995, 541s.; t.II, Da P. Abelardo a Roberto Bellarmino (a cura di G. Occhipinti), Roma 1996, 693 s.; t.III Da Vitus Pichler a H. de Lubac (a cura di R. Fisichella), Roma 1996, 843 s.

Wielki Jubileusz Roku 2000 obfituje nie tylko coraz bogatszą literaturą na temat teologicznego znaczenia Jubileuszu, ale również cennymi pozycjami wydawniczymi, ukazującymi wielki dorobek myśli chrześcijańskiej w dwudziestu wiekach. W okresie

poprzedzającym obchody jubileuszowe włoski rynek wydawniczy przekazał Kościołowi i teologii dwie pozycje o szczególnym znaczeniu. Są to: *Lexicon. Dizionario dei teologi*, Piemme, Casale Monferrato 1998¹, w którym znajdujemy sylwetki 2000 teologów katolickich, prawosławnych i protestanckich (od I do XX wieku) i *Storia della teologia*, t. I-III, Roma 1995-1996. Druga pozycja, *Storia della teologia (Historia teologii)*, ukazała się w trzech tomach. Tom I sięga do korzeni teologii i chrześcijańskiej wiary, doprowadzając refleksję do połowy XII w. (do Bernarda z Clairvaux). Tom II przedstawia bogactwo myśli teologicznej wieków średnich, od P. Abelarda do R. Bellarmine (1542-1621). Tom III obejmuje okres od Oświecenia do naszych czasów (XVIII-XX w.).

Analiza treści *Historii teologii* prowadzi dość łatwo do wniosku, iż opracowujący ją autorzy pozytywnie wczuli się w inspirację ostatniego Soboru, według którego teologia powinna starać się zawsze towarzyszyć człowiekowi na jego drodze do odkrywania misterium wiary. Jej tożsamość polega na tym, że zachowując świadomość historyczną, pozwala ukazać wierzącemu związek aktualnego charakteru jego wiary z przeszłością. Odkrywanie historycznych korzeni przez dzisiejszą teologię nie ma na celu czysto archeologicznego wysiłku, lecz ma prowadzić do lepszego zrozumienia teraźniejszości, w powiązaniu jej z odległą czasowo myślą, która kształtowała rozumienie tajemnicy przez pokolenia wierzących. Odległa bowiem, wiekowa chrześcijańska myśl teologiczna kształtowała różne modele życia wierzących i pracy Kościoła w różnych epokach i kulturach.

Autorzy *Historii teologii* starają się ukazać – niemalże plastycznie – tworzenie się teologii w jej odniesieniach do kultury świeckiej, a zwłaszcza do historii wiary.

Historia teologii ukazuje życie wspólnoty chrześcijańskiej, która w ciągu dwóch tysiącleci głosi światu Chrystusa, Boga-Człowieka. Na skrzyżowaniu historii teologii z historią wiary staje się widoczny moment, w którym myśl zafascynowana misterium objawionym stara się coraz wnikliwiej rozumieć treść wyznawanej wiary. Dokonuje się to już na etapie rozwoju teologii w okresie patrystycznym, a potem rozwija w wysiłkach teologów scholastyki. Coraz bardziej staje się zrozumiałe przekonanie, że wiara nie osłabia rozumu, ale raczej go ubogaca, ponieważ prowadzi go do Boga, który wydaje się być dla rozumu niedostępny. Historia teologii nie ogranicza się jednak do odczytywania sensu Objawienia. Jest ona także historią Kościoła, w którym rozumienie tajemnicy objawionej prowadzi wierzących do odkrycia ich miejsca w świecie, w świetle transcendentnego ideału, objawionego przez Boga w Chrystusie. Ponadto pozwala zrozumieć związek Objawienia z codziennym życiem wierzących. Niejednokrotnie przecież wiara ludu musiała wywierać zdecydowany wpływ na postawę teologów, którzy dla umiłowania spekulacji odchodzili od *sensus fidelium*.

Podróż autorów poprzez wiekowe wydarzenia w życiu Kościoła i wiary ukazuje również związek historii teologii z historią świata. Związek ten prowadzi do wzajemnych relacji, wyciskając również na historii powszechnej pewne znamię eschatologiczne.

¹ Pozycję tę omówiłem w *Colloquia Thorunensia* I(1999).

Jaki sens ma historia teologii? Spojrzenie na wielowiekową refleksję nad wiarą nie prowadzi jedynie do pogłębienie erudycji. Pozwala ono dostrzec pracowite przechodzenie umysłu wierzącego od poznania treści Objawienia do definicji dogmatycznych, które rozdziły się w sformułowaniach soborów, nieraz wobec bolesnych dewiacji herezji.

Pierwszy tom *Historii teologii* ukazuje ten typ zmagania umysłu i zmysłu wiary, które doprowadziły do wypracowania wielu podstawowych zagadnień teologicznych, w spotkaniu teologii z filozofią, chrześcijaństwa z kulturą klasyczną.

Teologia nie jest prywatną własnością żadnego teologa. Przynależy ona do wiary, uczestnicząc w spotkaniu człowieka z objawiającym się Bogiem. Ale jest ona także szczególnym wysiłkiem umysłu ludzkiego, zmierzającym do poznania treści Objawienia. O tej odwadze poznawczej teologa traktuje drugi tom omawianej *Historii*, w którym autorzy charakteryzują istotne etapy rozwoju teologii (od XII-XVII w.), przechodzącej od kształtu monastycznego, w którym koncentrowano się na komentowaniu Pisma św., do teologii scholastycznej, którą cechowało wykorzystanie filozofii arystotelesowskiej, a więc refleksji umysłowej do nauki teologicznej. Kluczową postacią na tym etapie rozwoju był Piotr Abelard. Była to epoka, w której teologia stała się prawdziwą królową nauk (św. Bonawentura i św. Tomasz z Akwinu).

Dość wyczerpujące i źródłowe przedstawienie głównych szkół i prądów teologicznych epoki (XII-XVII w.) pozwala dostrzec, że historia wydarzeń skłania teologa do wysiłku nad obroną treści wiary. Było to konieczne zwłaszcza w epoce kryzysu, w którym dokonywał się rozpad wielkich syntez średniowiecznych i następowało przeciwstawienie rozumu wierze. Poważną rolę w okresie kryzysu teologii scholastycznej odegrał Humanizm i Renesans, które otwały drogę do Reformacji protestanckiej. Pojawia się wtedy nowy sposób uprawiania teologii, bardziej biblijnej i bardziej dostępnej. Duży wpływ na taki sposób uprawiania teologii miało wynalezienie druku. Powrót do źródeł poznania teologicznego (Pismo św. i Ojcowie Kościoła), zaznaczył się wyraźnie u teologów Soboru Trydenckiego, zwłaszcza wywodzących się ze szkoły w Salamance i z powstającego Zakonu Jezuitów. Żywotność nowej generacji teologów nie była jednak zbyt trwała. Pod uderzeniami reformatorów powstaje nowy typ teologii kontrowersyjnej (Bellarmin) i apologetycznej.

Syntezę myśli apologetycznej, charakteryzującej teologię aż do Soboru Watykańskiego II, odnajdujemy w III tomie *Historii teologii*. Natomiast wokół myśli H. de Lubaca koncentrują się drogi teologicznej odnowy, zapoczątkowanej przez ostatni Sobór (Y. Congar, M. D. Chenu, R. Guardini, E. Schillebeeckx, K. Rahner, B. Lonergan, H. Urs von Balthasar). Omawiani teologowie są rozpatrywani w szerokim kontekście historyczno-eklezyjalnym, który pozwala dostrzec ich oryginalność, a także zależność od prądów epoki, którym ulega także teologia. Trzeci tom *Historii* obejmuje okres od XVIII do XX wieku, czyli czas Oświecenia, okres wpływu Szkoły katolickiej w Tybindze, zjawisko modernizmu, wkład teologii ewangelickiej i Kościołów Wschodnich – aż do teologów XX w., którzy wyznaczyli zasadniczy kierunek rozwoju nowej teologii.

Kim są autorzy omawianej publikacji? Publikacja jest przede wszystkim owocem ścisłej współpracy Uniwersytetów papieskich i międzynarodowych. Zasadniczy skład

autorski stanowią profesorowie włoscy, ale również specjaliści z Argentyny, Belgii, Brazylii, Niemiec, Hiszpanii i USA.

Do kogo jest skierowana *Historia teologii*? Głównym jej adresatem są studenci teologii. W sytuacji, gdy dzisiejszy student ma przed sobą wiele publikacji, może on zatracić właściwą orientację. Założeniem autorów *Historii teologii* było więc ukazanie płaszczyzny, na której opiera się teologia katolicka, zwłaszcza zachodnia. Jednocześnie jest ona pomyślana jako pomoc mająca przypominać, że teraźniejszość i przeszłość opierają się na tradycji, która stanowi niezastąpioną formę poznania. Autorzy publikacji mają świadomość, że brak pamięci historycznej prowadzi do zamieszania w dostrzeganiu autentycznej nowości myśli. Dlatego ich pragnieniem było przekazanie wystarczającego materiału dla właściwego poznania problemu, w jego kontekście ogólnym i analizie szczegółowej.

W osobistej realizacji tego zadania pomaga czytelnikowi bibliografia szczegółowa, zamieszczona pod koniec każdego rozdziału i w przypisach. Pomaga ona w osobistym studium konkretnego zagadnienia.

Wnikliwa analiza publikacji pozwala na jej bardzo pozytywne przyjęcie. Jest to dojrzałe dzieło historyczno-teologiczne, dające gruntowny przegląd myśli teologicznej, rozwijanej w całej historii chrześcijaństwa. Ponieważ publikacja ukazała się u progu trzeciego tysiąclecia, można ją traktować jako dojrzałą syntezę historii teologii i historii wiary upływającego dwutysiąclecia.

Ks. Czesław Rychlicki

O. Joseph Maria Verlinde, *Tajemnica ojcostwa*, Kraków 1997, 133 s.

Książka „Tajemnica ojcostwa” jest zapisem konferencji wygłoszonych podczas rekolekcji Odnowy w Duchu Świętym dla kapłanów przez o. Joseph’a Marie Verlinde. Autor jest kapłanem, wykładowcą Uniwersytetu Katolickiego w Lyonie, założycielem wspólnoty życia konsekrowanego *Rodzina Świętego Józefa*. Przed nawróceniem, był przez wiele lat uwikłany we wschodnie techniki medytacji, okultyzm i magię.

W książce „Tajemnica ojcostwa” o. Joseph Maria Verlinde ukazuje zagadnienie ojcostwa, odwołując się zarówno do osiągnięć współczesnych badań i analiz antropologicznych, pedagogicznych i psychologicznych jak i do własnych doświadczeń pogłębiionych interpretacją objawionego Słowa Bożego.

W pierwszej części autor przedstawia kontekst współczesnego kryzysu ojcostwa wskazując na przyczyny tkwiące w modnej obecnie filozofii i psychologii, które zredukowały ojcostwo do skojarzeń wywołujących nade wszystko lęk (Nitzsche, Freud).

Skojarzeń tych winien być świadomy i musi je na wstępie zneutralizować współczesny duszpasterz i świecki apostoł jeśli rozpoczyna dialog lub pragnie pomóc młodym ludziom wychowanym w dzisiejszej kulturze.

Trzeba także wiedzieć, że dzisiejsza kultura odrzuca wszelki autorytet (polityczny, społeczny, ekonomiczny, intelektualny i religijny), ponieważ został zredukowany je-